

Prednáška Inky JESSEN – koncept Mestskej knižnice Stuttgart ako multimediálneho vzdelávacieho miesta.

Mestská knižnica v Stuttgarte má to šťastie, že získala novú, veľkú budovu, ktorá bola otvorená v roku 2013. Inka JESSEN predstavila mnoho nových konceptov a inovatívnych obsahov knižnice. Stuttgartská knižnica je tretia najväčšia mestská knižnica v Nemecku (po Mníchove a Hamburgu). Pozostáva z ústrednej knižnice a zo sedemnástich obvodných knižníc, za ktoré zodpovedá. Okrem nich spravuje ešte jednu putovnú knižnicu s dvoma bibliobusmi, ktoré majú 22 zastávok. Vo fonde má 1,4 milióna mediálnych jednotiek.

Minulý rok získala aj titul **Knižnica roka 2013**. V tlačovom vyhlásení sa hovorí: „Mestská knižnica Stuttgart získava ocenenie **Knižnica ako inovatívne miesto učenia**, pretože rozvíjala a dôsledne presadzovala koncepciu pre budúcnosť.

Niekoľko čísiel a faktov

Celkovo je v systéme evidovaných 2,7 milióna návštevníkov, 6,5 milióna výpožičiek a mediálny fond 1,4 milióna. Knižnica organizuje mnoho podujatí, výstav a prehliadok.

O novej budove možno povedať, že je to **architektonický zázrak** a priťahuje záujemcov z celého sveta. Skoro každý deň sa konajú prehliadky novej budovy.

Výnimočnou ponukou je poskytovanie *podcastov* z podujatí na internete. Tieto podcasty sú veľmi obľúbené. V roku 2013 boli stiahnuté viac ako 160 000-krát.

Okrem toho poskytuje knižnica elektronické výpožičky, elektronickú knižnicu. Evidovaných je 74 600 elektronických výpožičiek a knižničný preukaz Mestskej knižnice Stuttgart má 20 % obyvateľov Stuttgartu.

Nová ústredná knižnica

Otvorená bola v októbri roku 2011 počas akcie Deň nemeckých knižníc (pravidelne 24. októbra), ktorý je pre nemeckých knihovníkov významným dňom, pretože vtedy je upriamený pohľad celého Nemecka na knižnice. V tento deň sa knižnice snažia zviditeľniť knižnice aj na politickej a mediálnej úrovni.

Ústredná knižnica je otvorená je od rána od deviatej do večera do deviatej od pondelka do soboty, je zavedená 24-hodinová možnosť vrátenia kníh. Budova má osem poschodí a na každom z nich sú klientom k dispozícii odborníci. V knižnici pracuje 150 osôb na 100 systematizovaných miestach a vo voľnom prístupe majú 500 000 médií.

Prístroje, zariadenia

V knižnici je 28 počítačových pracovísk, kde klienti môžu vyhľadávať v internete, ale majú k dispozícii aj 112 mobilných laptopov a notebookov, ktoré si môžu vypožičkať v inteligentných mediálnych schránkach, môžu ich celý deň nosiť so sebou po budove a pri odchode z knižnice ich vrátiť. Je tam wifi, takže návštevníci si môžu s laptopom sadnúť do pohodlného kresla aj na celý deň. Môžu si písať, učiť sa a pozrieť si videá alebo DVD. Knižnica ponúka veľa podujatí na podporu digitálnej gramotnosti spolu s príslušnou technikou.

K architektúre budovy

Je to pôsobivá budova so sálou, galériou a srdcom. Architektúra vzbudzuje obdiv. Denne knižnicu navštívi 3 500 až 6 000 návštevníkov. Je jednou z najfotografovanejších budov v Stuttgarte. Nová knižnica je prvou stavbou v Európskej štvrti¹, v ktorej priebežne pribúda čoraz viac obchodov, bytov a kancelárií a má všetky predpoklady stať sa obľúbenou štvrtou.

Architektom budovy je Eun Young Yi z Kórey. Vytvoril voľne stojacu monolitickú pamäť vedomostí, ktorá prevyšuje susednú výstavbu, tak ako to bolo niekedy v prípade kostolov alebo palácov. Stavba zo skla a betónu pôsobí trochu introvertne – keď prší, je fasáda sivá, ale keď svieti slnko, tak je strieborná. V noci je vysvietená na modro.

Pri vstupoch do knižnice zo štyroch strán sú **digitálne monitory**, ktoré privítajú hosta a pripravujú ho na ďalšiu návštevu. Na informačných paneloch získate informácie o budove, môžete si prejsť rôzne poschodia, alebo môžete rešeršovať v OPAC-u podľa tém, podľa autorov a keď kliknete na vami vyhľadanú danú tematickú oblasť, tak sa vám ukáže, kde a na ktorom poschodí sa nachádzajú dokumenty s touto témou. Okrem e-dokumentov sú v knižnici aj printové diela a hneď na prizemí je periodická tlač.

„Srdce budovy“ siaha do výšky štyroch poschodí a je centrom vnútorného zastavenia sa, meditatívnym priestorom.

Mnoho ľudí je toho názoru, že sa zbytočne plytvalo priestorom, že by sa na tom mieste mohli uskladiť knihy, ale na knihy je tu miesta dosť. Vo voľnom výbere je umiestnených 500 000 médií a tento priestor je veľmi obľúbený, organizujú sa tu rôzne podujatia, výstavy. V strede „srdca“ sa nachádza malý prameň v tvare cibule, ktorý symbolizuje prameň poznania. Celý interiér knižnice je biely – zámerne sa nevyberali žiadne farby, lebo farebnosť tu vytvárajú knihy, ktoré tu zohrávajú hlavnú úlohu. Aj v galérijnej miestnosti je zámerne krásna literatúra, nie odborná, ale beletria. Na najvyššom poschodí je kaviareň, kde je možné konzumovať aj vlastné jedlo.

Inovatívna knižničná technika

V budove sa nachádzajú rôzne technické hračky. Jedna z nich je triediace zariadenie. Všade je RFID technika a knihy sa vracajú cez automaty. Médiá sa neukladajú na bežiaci pás ako v iných knižniciach, ale sa po jednom ukladajú do malých vozíkov prechádzajúcich cez celú budovu všetkými poschodiami. Takýto triediaci systém, ktorý je poháňaný elektromotormi a dopravuje dokumenty médiá priamo na príslušné poschodie, je novinkou v európskej knižnici.

Trezory sa otvárajú priložením prsta. Na otvorenie či zatvorenie šatňovej skrinky nie je potrebný kľúč, stačí priložiť prst, prípadne vlastný knižničný preukaz, ktorý funguje na podobnom princípe.

V knižnici sú pre návštevníkov na každom poschodí k dispozícii laptopy a počítače umiestnené v priečkoch na inteligentných regáloch, ktoré si možno požičať a používať celý deň a z ktorých je možné aj tlačiť. Táto služba, ktorá sa veľmi dobre využíva, sa poskytuje tiež prostredníctvom knižničného preukazu – položením preukazu pred skrinku sa zobrazí, ktoré priečinky sú prázdne a v ktorých je laptop. Otvoríte si ten-ktorý priečinok, vyberiete si laptop a po ukončení práce laptop vypnete, čím sa všetky osobné údaje zmažú, a počítač vrátite opäť do tohto priečinka.

Na každom poschodí sú tiež **touchscreeny**, kde sa nezobrazujú len ponuky a informácie o dokumentoch, ale sa tu prezentujú aj podujatia a aktuálne témy.

¹ Nová štvrť v Stuttgarte.

Pre tých, ktorí nemôžu spať, ktorí majú bezsenne noci, je tu tiež niečo. Ide o inteligentnú skrinku, ktorá má 24-hodinovú prevádzku. Na jednej strane sa nachádza knižnica, do ktorej možno 24 hodín denne vstúpiť, k dispozícii je ponuka, ktorá sa pravidelne strieda.

Službu zriadili v knižnici začiatkom roku 2013, vtedy išlo o tému nespavosti a spánku. V súčasnosti sa klientom už štyri mesiace ponúkajú knihy, DVD a CD s problematikou živočíchov, zvierat a priateľov zvierat. Ich výber funguje na tom istom princípe ako vypožičanie laptopov, navyše ich môžete vrátiť do ktorejkoľvek knižnice v rámci mestskej siete.

Čo sa týka iných elektronických alebo technických ponúk – knižnica sprístupňuje napríklad čítačku pre ľudí s obmedzenou zrakovou schopnosťou.

V súvislosti so zabezpečovaním knižnično-informačných služieb je potrebné pripomenúť, že ústredná knižnica je štruktúrovaná tak, že sa vytvorili rôzne tematické úrovne. Ide o osem úrovní a o každú sa stará jeden tím. Aj to je špecifikom organizácie ústrednej knižnice, že ponuky organizujú tímy na každom poschodí.

K téme multimediálneho miesta na učenie sa

Ťažiskové aktivity knižnice spočívajú v podpore učenia sa, čítania a práce s deťmi. V ústrednej knižnici pracuje oddelenie pre stuttgartské detské knižnice, ktoré ponúka napríklad „**internetový vodičský preukaz**“. Dieťa môže využívať internet v knižnici iba vtedy, ak má takýto preukaz. Knižnica to vníma ako veľmi dôležitú úlohu, ktorú prevzali dobrovoľníci z radov seniorov. Tí im vysvetľujú, aké nebezpečenstvo im pri nekontrolovanom využívaní internetu hrozí, ako tomu prechádzať a podobne. Princípom detskej knižnice je – **deti na mediálny trón!** Deti by mali ovládať všetky druhy médií, ale v duchu hesla – ja som kráľom médií, ktoré ovládam, a nie ony mňa.

Pojem skriptorium. V stredoveku to bolo miesto, kde sa písali texty, knihy. V súčasnosti je takýmto miestom internet. Všetko je online, a preto sa internetové pracoviská Mestskej knižnice v Stuttgarte nazývajú skriptória. Medzi digitálnymi ponukami, ktoré knižnica má k dispozícii, sú dve veľmi atraktívne:

1. PressDisplay

Ponúkajú ju mestské knižnice v Nemecku, je to medzinárodná ponuka. Na počítači si možno prezrieť 2 200 časopisov, medzinárodných novin z 97 krajín v 54 jazykoch. V Stuttgarte je 38 % migrantov a pre knižnicu je dôležité, aby médiá a noviny boli k dispozícii v origináli. Sú online k nahliadnutiu ako PDF databázy, uverejnené v rôznych jazykoch.

Na každom sú počítačové pracoviská aj s **e-learningom**. Je to pre používateľov bezplatná služba, priamo prepojená s elektronickým vzdelávaním a s kurzami z oblastí jazykov, IT a hospodárstva. V tomto smere sa kooperuje s Ľudovou vysokou školou. Ide o trend od klasického učenia k digitálnemu priamo na mieste. Na každom poschodí knižnice sa nachádzajú online tematické rešeršné stanice, sú k dispozícii priamo v regáloch ako virtuálne ponuky, databázy, zbierky odkazov, priamo ako doplnok k printovej produkcii. Používateľ priamo zistí, čo má knižnica k dispozícii online.

2. Online animation library – Elektronická knižnica animácií

Je tiež veľmi obľúbená služba. Ide o elektronický archív animovaných filmov z medzinárodných festivalov. V Stuttgarte sa organizuje tzv. „*Trickfilm-Festival*“, ktorý sa koná začiatkom mája. Je to festival komiksových a animovaných filmov z celého sveta. Všetky festivalové filmy si možno prezrieť v e-archíve knižnice v oddelení umenia.

V oddelení umenia sa nachádzajú aj elektronické dokumenty z úžitkového umenia a maliarstva, filmu a divadelných hier, tiež hudobná knižnica (rock, jazz a klasická hudba), k dispozícii je aj prístup do Naxos Music Library, čo je veľmi známa ponuka nemeckých knižníc vo forme online výpožičiek (dá sa tu požičať aj 85 000 CD).

Pre záujemcov je k dispozícii aj **Zvukové štúdio**, čo je digitalizačný program s možnosťou prehrať LP na CD, softvér na skenovanie nôt a komponovanie a keyboard. Knižnica má tiež tzv. silent piano – **tiché piano**. Záujemca si môže požičať slúchadlá a zahrať si podľa nôt, ktoré tu sú dostupné.

Orientácia v knižnici

Na orientáciu v knižnici slúžia rôzne technické vymoženosti. Existuje zvukový sprievodca o ponuke knižníc, o využití knižnice, ale aj informácie o architektúre budovy. Ďalšou možnosťou je audiosprievodca – aplikácia, ktorú si môžete stiahnuť v Appstore a so svojím smartphonom sa prejsť po knižnici.

A čo je úplne nové – téma **augmented reality** (rozšírenej reality). Ide o videosprievodcu, ktorý vypracovali študenti Filmovej akadémie v Ludwigsburgu počas literárneho leta Bádenska-Würtemberska v rámci kultúrneho projektu Slová v skutkoch. Je to film o významných osobnostiach Bádenska-Würtemberska.

E-knižnica

Hospodárnosť digitálneho zdieľania – share economy. Všetky veci, ktoré ponúkajú vo fyzickej forme, má knižnica záujem sprístupniť aj v digitálnej forme. Share economy znamená zasa aj zdieľanie tohto obsahu, pretože úlohou verejných knižníc je poskytovať občanom ponuku, do ktorej patria napríklad aj **podcasty** – bezplatné stiahnutia nahrávok podujatí, **online výpožičky či e-learning**.

Knižnica sprístupňuje rešeršný portál k tematickým databázam s veľkým archívom tlače. Ak hľadáte nejaký článok, napríklad z Frankfurter Allgemeine Zeitung, tak si ho môžete vyhľadať v knižničnom rešeršnom portáli. Pre knižnicu je dôležité ponúknuť servis pre študentov aj pre školákov. Mladí školáci prichádzajú so špeciálnymi témami a na to je potrebný rešeršný portál a databáza.

V rámci elektronických služieb požičiava knižnica e-knihy, audiosúbory a videosúbory, ako aj e-vydania denníkov a časopisov. Výpožičná doba je dva týždne, po dvoch týždňoch stráca právo súbor otvoriť. Mnohí zákazníci to nevyužívajú len na počítači, ale aj na čítačke, pričom si e-dokumenty môžete preniesť na aj vlastnú MP3 alebo na tablet. Po uplynutí dvoch týždňov sa prístup k médiu automaticky uzavrie. Je to veľmi dobre vnímaná ponuka a práním knižnice je, aby sa podarilo sprístupniť čoraz väčšie množstvo médií.

V Nemecku bola služba elektronických výpožičiek Onleihe naštartovaná už v roku 2005 a odvtedy sa do tohto projektu zapojilo 1 200 knižníc.

Digitálna čitateľská gramotnosť je jednou z hlavných tém Mestskej knižnice Stuttgart. Knižnica si vzala za úlohu nazrieť za digitálny povrch a podporovať kritické, kompetentné, zodpovedné, ale aj tvorivé zaobchádzanie s digitálnou technikou – ide teda o čitateľskú gramotnosť aj v digitálnom svete.

Literatúra je na čítanie, ale rovnako dôležitý je aj internet. Úlohou knižnice je viesť občanov k tomu, aby internet vedeli dobre využívať, a preto sa konajú rôzne podujatia, ktoré klientom pomáhajú získavať hlbšie poznatky aj o témach, o ktorých sa verejne nehovorí.

Poukazuje sa na alternatívy komerčného hlavného prúdu, okrem iného sú to témy ako: bezplatný softvér, GameArt, digitálne umenie, sieťové aktivity, ochrana údajov, rešerše a mnohé ďalšie.

Knižnica chce byť **platformou pre digitálnych umelcov**, ktorých sa snaží prepojiť. Vyvinuli sa rôzne formáty, napríklad workshopy na digitálne témy, rôzne festivaly (napríklad workshop o kryptografii, ktorý zorganizovala Cryptoparty, mal veľký úspech).

Knižnica má tiež galériu B – je to výstavná plocha určená pre umenie v ústrednej knižnici. V mestských knižniciach je veľa výstavných plôch, ale v ústrednej sa ponúka **mikročítanie a sieťové umenie**.

Mikročítanie znamená, že menej známi autori, alebo autori z regiónu Stuttgart, sa nahradia počas autorského čítania bez publika a film s touto nahrávkou je potom k dispozícii online. Pomocou technického zariadenia (slúchadlá, obrazovky sú rozdelené vo foyer) si návštevníci môžu vypočuť čítanie. Uskutočňujú sa tiež výstavy sieťového umenia. **O podujatiach súvisiacich s digitálnou kultúrou.** Knižnica organizuje prednášky ako GameTalks, na ktoré pozýva vývojárov hier, a publikum s nimi diskutuje. Novinkou sú prednášky v klube *Chaos Computer Club* v Stuttgarte. Ide o expertov v oblasti techniky a internetu, ďalej napríklad o prednášky o Whats App, o facebooku, o ochrane dát a podobne.

Aktuálna je v knižnici aj téma gamingu – hier a internetu. Realizuje sa napríklad webchecking. To, čo sa hľadá v Google, nemusí byť automaticky to, čo reálne existuje, a to Google filtruje. Preto je veľmi dôležité, aby sme vedeli, že existujú aj iné možnosti.

Knižnica sa zúčastňuje na **Safer Internet Day**. Je to medzinárodný Deň bezpečnejšieho internetu. Ide tu najmä o bezpečnosť pre deti a mládež na internete a Facebooku.

V obvodných knižniciach sú v ponuke podujatia, ktoré sú menej odborné ako napríklad v mestskej knižnici. Sú určené pre bežnejšie publikum, ktoré však knižnica chce aj takouto formou zapojiť a pozvať do knižníc. Napríklad tzv. internetoví pomocníci pre seniorov, a dokonca aj niektorí zdatnejší seniori vysvetľujú, ako funguje Word, ako sa pripraví prezentácia, ako sa dajú digitalizovať obrázky a ako narábať s e-knhami.

Digitálna ponuka v realite

V súčasnosti disponuje nová ústredná knižnica veľmi inovatívnym technickým vybavením. Poskytuje výpožičky formou Onleihe v každom zariadení, dokonca aj v bibliobusoch, a ponuka sa intenzívne využíva. To je realita. **A aká je perspektíva?** Knižnica chce upevniť úlohu mestskej knižnice ako multimediálneho miesta vzdelávania, školení, rešeršovania, elektronického vzdelávania. Okrem toho je tu záujem posilniť obvodné pobočky knižnice. Taktiež je dôležité, aby sme boli klientom k dispozícii nielen virtuálne, ale aj reálne. Knižnice majú byť miestom stretávania sa, byť živou súčasťou mestskej časti.

Pripravuje sa nová koncepcia pre pobočky, ako pracovať s novými digitálnymi médiami. V obvodných knižniciach je záujem iniciovať ešte viacej rozhovorov na tému e-booky, ponúkať 24-hodinovú možnosť vrátenia kníh a wifi, vypožičiavanie notebookov priamo v knižnici. Mestská knižnica je akceptovaná ako multimediálne miesto vzdelávania, ale bude sa musieť otvoriť ešte ďalším inováciám. Analógový a digitálny svet musí byť prepojený, nesmú sa oddeľovať. Potrebne je tiež postarať sa aj o to, aby knižná kultúra nezmlzla, ale sa premenila na kultúru intermediálneho čítania.

Na záver citát z laudácia Joachima Kalku k oceneniu Mestskej knižnice Stuttgart ako Knižnice roka 2013: **„Knižnica je v ére elektronických možností virtuálnym miestom, no zároveň je to aj konkrétne miesto, v ktorom sa možno zdržiavať.“**

Nemeckú prednášku **Inky Jessen** pod názvom **Zwischen Share Economy und digitaler Lesekompetenz**, ktorá odznela dňa 6. 5. 2014 v Univerzitetnej knižnici v Bratislave, preložila so súhlasom autorky Monika Zacharová.

Webová stránka Mestskej knižnice v Stuttgarte: <http://www1.stuttgart.de/stadtbibliothek/>

Inka Jessen
inka.jessen @stuttgart.de ■
(Mestská knižnica v Stuttgarte)